

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

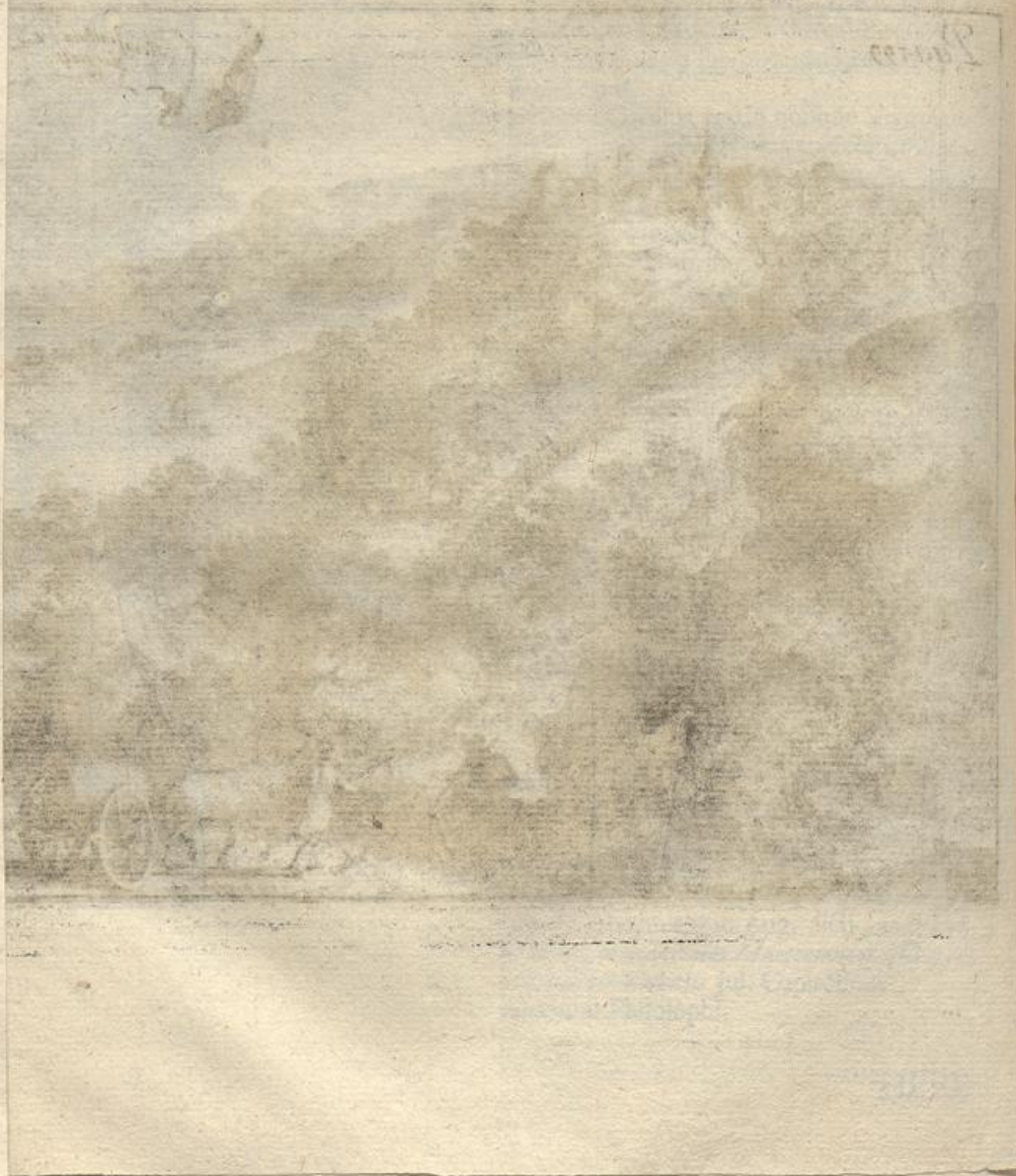
Lemgoviae, 1714

Heristallum Saxonicum, In Ripa Visurgis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

Herzwallum, hodie
Herstell

HERISTALLUM SAXONICUM,

IN RIPA VISURGIS.

MEMORIÆ SACRUM

SEU. TE. CÆRULEUS. PLACIDO. VEKIT. AMNE. VISURGIS
SIVE. FACIS. TERRA. CARE. VIATOR. ITER
PARVA. MORA. EST. FAMÆ. RELEGAS. MONUMENTA. VETUSTÆ
ET. PRECOR. HÆC. PAUCIS. CARMINA. SCRIPTA. NOTIS
MAGNUS. HERISTALLO. CAROLUS. DUM. SAXONAS. URGET
HIC. POSITIS. CASTRIS. NOMEN. HABERE. DEDIT
LEGATOS. HIEMANS. HIC. REGIA. DONA. FERENTES
AUDIIT. ET. NATOS. JUSSIT. ADESSE. SUOS
HIC. COEPTAM. RETULIT. FATO. MELIORE. CATHEDRAM,
AD. VITREAS. PADERÆ. LENE. FLUENTIS. AQUAS
NON. TAMEN. OMNIS. HONOS. ABIIT. QUIN. ÆMULA. FRANCO
CERTAT. HERISTALLI. GLORIA. SAXONICI,

FERDINANDUS. DEL. ET. APO-
STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO
DE. FURSTENBERG

HERISTALLI. SUL. IN. RIPA. VISURGIS. CAROLI. M.
HIBERNIS. PIPINI. ET. LUDOVICI. FILIORUM. EJUS
CONVENTU. HUNNORUM. ET. ASTURIÆ. GALLE-
CIÆQUE. REGUM. LEGATIONIBUS. ANNO
DCCXCVII. CELEBRATI. MEMORIÆ
POSUIT

NOTÆ

M U N I C I P I U M N O T Æ.

I. **H**IC POSITIS CASTRIS NOMEN HABERE DEDIT.] Ita Astronom. apud Reuberum ad Annum 797. *Consilium iniit, ut ad conficiendum Saxonicum bellum in ipsa regione hibernaret. Sumpto igitur comitatu suo, Saxoniam petiit, castrisque super Wisuram positis consedit, & locum castrorum HERISTELLI vocari iussit.* Eadem ferme habet vita Caroli M. apud Pithæum: *Et Novembri mense mediante, ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intravit, positisque castris apud Wisoram fluvium, locum castrorum Heristelli vocari iussit.* Adelmus ad Annum. 797. *Sumpto igitur comitatu suo, Saxoniam petiit, castrisque super Wisuram positis consedit, & locum castrorum Heristallum vocari iussit: Qui locus ab incolis usque in presens ita nominatur.* Poëta Anonymus:

--- Wisuræ positis in littore castris
Sedit, Heristellique locum iussit vocitari.
Hactenus hoc & habet nomen.

Item Gobelinus Persona in Cosmodr. ætat. 6. cap. 38. Cranzius Metrop. 1. cap. 12. Georgii Fabricii Origin. Saxon. lib. 4. hæc sunt verba: *In eo loco, qui à stabulis Principum Herestelle appellatus fuit.* Henricus de Hervordia nominat *Erestal*, alibi tamen *Herestelle*. Contrà Henricus Meibomius, non tam à castris eo loco positus, quàm à palatio Francico in Annal. Francorum percelebri, cui situ loci & amœnitatem simile fuerit, denominatum *Heristallum* putat.

2. **LEGATOS HIEMANS HIC REGIA DONA FERENTES.]** Annal. Franc. incerti auctoris apud Pithæum: *An. 798. Carolus cum exercitu hiemavit in Heristallio Saxonico. Hadofuns Rex Gallitiæ & Hasturiæ, per Floram Legatum suum, papilionem miræ pulchritudinis Regi transmisit.* Vita Caroli M. apud Pith. *Venit autem ad eum Legatus Adefonsi Regis Gallitiæ & Asturiæ nomine Froia, presentans papilionem miræ pulchritudinis.* Adelm. Poëta Anonym. Regino.

3. **AUDIT, ET NATOS JUSSIT ADESSE SUOS.]** Astronom. apud Reuber. *Exercitum verò quem secum abduxit, per totam Saxoniam in hyberna divisit.* Illuc Pipinum

Pipinum de Italica, & Ludovicum de Hispanica expeditione regressos ad se venire iussit. Ibi Legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audiuit & absolvit. Ibi Legatum Adelphonsi Regis Asturica atque Galetie sibi dona deferentem suscepit. Inde Pipinum ad Italiam, Ludovicum ad Aquitaniam remisit: cum quo & Abdellam Saracenum ire iussit, &c. Rex autem in Saxonia residens, ibi & Natalem Domini & Pascha celebravit. Item vita Caroli Magni apud Pithæum: Illuc venerunt Legati Avarorum cum muneribus multis. Inde Abdellam Saracenum cum filio suo Ludovico in Hispaniam reverti fecit, & filium suum Pipinum ad Italiam misit: ipse ad dispendendam Saxoniam totum hyemis tempus impendit, & ibi Natalem Domini, & Pascha celebravit. Venit autem ad eum Legatus Adefonsi Regis Gallicie & Asturie nomine Froia, presentans papilionem mira pulchritudinis. In ipso quoque Pascha tempore Nortludi trans Albiam sedentes, seditione commotâ, Legatos ejus, qui ad justitias faciendas apud eos conversabantur, quosdam occiderunt, quosdam ad redimendum reservarunt: ex quibus aliqui fugerunt, ceteri redempti sunt. Rex Carolus collecto exercitu de HERISTELLI ad locum qui dicitur Minda, perrexit, & contra desertores inter Albim & Wisoram peragravit totam Saxoniam. Nortludi, cum Trasione Duce Abodritorum, & Eburiso legato Domni Regis commisso pralio, victi sunt, & cæsi ex eis quatuor millia, ceteri qui evaserunt, de pacis conditione tractaverunt. Vide Adelmum ad Annum 797. Poëtam Anonymum, Reginonem, aliosque.

4. HIC COEPTAM RETULIT FATO MELIORE CATHEDRAM.] Designatæ hîc sedis Episcopalis nullum antiquiorem testem habemus Henrico de Hervordia, & auctore Chronici Mindensis ab Henrico Meibomio editi, qui unde hoc acceperint, ignoramus. Quod si autem vera est ipsorum sententia, necessariò hanc foundationem, post Ecclesiam primò Paderbornæ conditam, anno videlicet 777. (quo Rex Carolus fuit in Saxonia ad Parisbrunnam & ibi edificavit Ecclesiam in honore Salvatoris. teste Chron. Monasterii S. Galli à Stephano Beruzio amico nostro Miscellan. lib. 1. & postea ob incolarum loci perfidiam, & odium in religionem Christianam, ut scriptor vitæ Liborianæ apud Bollandum cap. 2. refert, aliquoties igni traditam, contigisse crediderim. Certè exiguo hîc tempore Cathedralis Ecclesia hæsit, ad primum locum antè reversa, quàm An. 799. Leo III. Pontif. Max. religiosum Caroli ac salutare Christianitatis dilatandæ studium nobiliter inchoatum, Apostolicâ auctoritate firmavit, atque in Ecclesiâ tunc Paderbornæ noviter constructâ quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias Protomartyris Stephani, quas secum Româ detulerat, collocavit. Vita S. Liborii l. c. Hermannus Kerffenbrochius in catalogo Episc. Paderb. Verùm enim verò Heristalli ingentia murorum rudera, Patribus Franciscanis in monte domicilii sui fundamenta, hortique planitiem molientibus, sub terra deprehensa, amplum sanè ædificium hîc designatum fuisse commonstrant.

5. QUIN ÆMULA FRANCO.] Heristallum Francicum, palatium olim regium, (à quo Pipinus Heristallius, Caroli Martelli Pater, Major domus Regiæ, cognomen-

C c

mentum

mentum induit) nunc vicus, *Herstal*, Baroniae titulo clarus, ad Mosam, haud procul à Leodico. Censetur juris Brabantini, spectatque ad gentem Nassaviam, Diplom. Belgica Miræi, pag. 141. & 272. Crebra ejus mentio, in vita Caroli M. & Ludovici Pii Imp. in Poëta Anonym. Reginone, aliisque Francicae hist. scriptoribus, occurrit; quod Reineccius in notis ad Poëtam Anonym. cum *Saxo-nico* nostro malè confundit.

6. CERTAT HERISTALLI GLORIA SAXONICI.] Complura rerum gestarum monumenta *Heristallum Saxonicum* præ *Francico* illustrant: Caroli M. castra & hiberna, Pipini & Ludovici filiorum ejus congressus, Hunnorum & Asturiae Galleciaeque Regum legationes & munera, Cathedralis Ecclesiae dignitas, atque hinc suscepta in Saxones Transalbianos fausta expeditio. Nostrâ memoriâ An. 1632. mense Octob. *Heristalli* arcem finibus suis imminentem, Hassi vastarunt, ac demum An. 1637. mense Martio incenderunt. Pari in hunc locum clementiâ jam olim usi, An. 1465. D. Christinae sacro die, ut vetus habet inscriptio: HASSONES. URBEM. HERSTELLE. CIM. VILLA. DEVASTARUNT. ATQUE CREMARUNT. Nobilis porò *Falckenbergiorum* familia *Heristallum* diu possedit; & Henricus Dux Saxoniae repignoravit quidem, sed litibus indè exortis, ac demum compositis, Theodorus Furstenbergius Episcopus & Princeps Paderbornensis, à *Falckenbergiis* aliisque creditoribus, praesenti pecuniâ 17666. aureorum redemptam, An. 1688. 13. Novemb. Ecclesiae suae recuperavit. Inter alia tum etiam conventum fuit, ut prope *Heristallum* certus *Falckenbergiis* concederetur locus novae arci exstruendae opportunus. Hoc loco & genere *Falckenbergiorum*, ortus est Theodorus *Falckenbergius*, Gustavi Adolphi Sueciae Regis aulae Marefcallus, pedestris & equestris legionis ductor, & qui Regis sui nomine Magdeburgum adversus Tillium Catholici exercitus ducem propugnavit, atque urbe à Caesareo milite captâ, direptâque, in ipso ejus vallo occubuit. *Mauritius* contra *Falckenbergius* equestris legionis Götzianae legatus, Caesari militavit; post captus à Suecis, & paucis diebus ante dimissus, quam ad Lutzam fuit dimicatum, eidem praelio interfuit, Regemque Sueciae, quem paulò antè captivus, & propter merita *Theodori Falckenbergii* familiariter habitus, optimè de facie norat, plumbeâ glande sauciatum equo primus dejecit, pariterque hostili telo transfusus concidit proximè Regem; cui humi prostrato, fatali ictu superveniens Georgii ab Oynhausen Götzianae legionis equitum magistri legatus, *Joannes Schneberg* ex *Bosendorf* / dicecesis Paderbornensis vico oriundus, ilia enè confodit, peremit, spoliavitque exanimem.

Placuit hoc recens Paderbornensium militum facinus, dum vetera monumenta percensemus, hîc subnectere. & verbo ad posteritatis memoriam consignare: Ne qui alii, ut post victoriam ignavi etiam gloriantur, hanc sibi laudem præcerpant. Nobis cum certa fides ex iis, qui praelio interfuere, tum torques aureus Regi inter optima spolia à *Schnebergio* detractus, relatusque testis est.

Neque aliud nobis propositum, quam partam Paderbornensium nomini gloriam candidæ veritati asserere.

We-